

ارائه الگوی مدیریت بحران در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان قرچک)

بیژن رحمانی^۱، شهره تاج^۲، علی عبدی^۳

- ^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، تهران، ایران.
^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز، گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، تهران، ایران.
^۳ دانشجوی دوره دکترای دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز، رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، تهران، ایران.

نام نویسنده مسئول:

علی عبدی

چکیده

ایران به لحاظ وضعیت جغرافیایی، شرایط آب و هوایی و ویژگیهای ژئوپلیتیک^۱ در زمره کشورهای بلاخیز دنیا به شمار می آید و در طول تاریخ شاهد حوادث و سوانح بسیاری بوده است. قاره آسیا از نظر شیوع حوادث و بلایای طبیعی، رتبه اول را در دنیا دارد و ایران پس از هند، بنگلادش و چین چهارمین کشور آسیا و ششمین کشور دنیا از نظر کثرت وقوع بلایاست. (جهانگیری، ۱۳۸۹، ۲۱) در این میان نقاط روستایی، به دلیل روابط تنگاتنگ با محیط طبیعی و داشتن توانهای محدود، آسیب پذیری بیشتری نسبت به نقاط شهری دارند. خطر زلزله بسیاری از روستاها را تهدید می کند. (www.retrofitting.ir) در حدود ۵ هزار روستای واقع در حاشیه کویر، به دلیل گسترش بیابان، تهاجم ریگهای روان و خشکسالی^۲، در معرض تهدید هستند. همچنین بالغ بر ۱۲ هزار روستای مستقر در جوار رودخانه ها نیز غالباً در معرض خطر سیل قرار دارند. با توجه به اهمیت موضوع در این تحقیق به نقش مدیریت محلی (شوراهای اسلامی و دهیاریها) در ارائه الگوی به جهت برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی پرداخته شد. هدف این بود تا نقش مدیریت محلی را در کاهش مخاطرات طبیعی در نواحی روستایی شهرستان قرچک بررسی شود. این تحقیق که کاربردی و توصیفی-تحلیلی می باشد از روش کتابخانه ای و پرسشنامه ای برای گردآوری اطلاعات و با استفاده از نرم افزار SPSS به تحلیل داده ها پرداخته شده است. نتایج نشان داد که اکثر افراد مخاطرات را تجربه کرده اند آگاهی از تعاریف و اقامات دارند در بخش تحلیلی نیز نتایج نشان داد آگاهی مدیران محلی منطقه مورد مطالعه از فرایند مدیریت بحران در سطح پایینی است. مدیران محلی منطقه مورد مطالعه نسبت به نقش خود در فرایند برنامه ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی آگاه می باشند. بین میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی و عملکرد آنان در این زمینه، رابطه معنی داری وجود دارد نوع نگرش و سطح دانش مدیران محلی در زمینه مدیریت بحران، بر عملکرد آنان در برنامه ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی تاثیرگذار است.

واژگان کلیدی: مدیریت، مدیریت بحران، مخاطرات، مدیریت روستایی، مدیریت محلی.

^۱ -Geopolitics

^۲ -Drought

مقدمه

نگاهی به تاریخ زندگی انسان در روی کره زمین نشان می‌دهد که بشر همواره در معرض انواع مخاطرات طبیعی بوده است. بخشی از این بحرانها را که به ویژگیهای زمین شناسی و تکتونیکی مناطق همچون زلزله‌ها، آتشفشانها و مانند آن مربوط می‌شود، بلایای زمین شناسی می‌نامند (جهانگیری، ۱۳۸۹). بخشی دیگر از مخاطرات طبیعی که ناشی از تغییرات و نوسانهای اقلیمی مانند وقوع خشکسالی، رخداد سیل، طوفانهای حاره‌ایی، رعد و برق، گرد و غبار، یخبندان و سرمازدگی، آلودگی هوا و مانند آن است به عنوان بلایای اکولوژیکی نامیده می‌شوند (امیدوار، ۱۳۹۰، ۱۵).

عمدتا کنترل وقوع بلایای طبیعی، به عنوان بخشی از واقعیت‌های گریزناپذیر، خارج از عهده بشر است. بر اساس آمار سازمان ملل متحد بلایای طبیعی هر ساله حدود ۱۰۰ هزار نفر از مردم را به کام مرگ فرستاده و حدود ۳۰۰ میلیارد دلار خسارات مالی بر جای می‌گذارد. البته در این تخمین خسارات غیرمستقیم و نتایج بلندمدت اقتصادی، اجتماعی و تاثیرات زیست محیطی در نظر گرفته نشده است. افزایش شدت و دفعات تکرار بلایای طبیعی در ۵۰ سال گذشته اکثر مردم را در معرض خطر قرار داده که بیشترین فشار آن بر دوش فقیرترین جوامع بوده است (هادی زاده بزاز، ۱۳۸۶، ۹).

توجه به این نکته ضروری است که طی این سالها عواقب اجتماعی و اقتصادی بلایای طبیعی در کشورهای در حال توسعه شدیدتر و بیشتر بوده است. در این مناطق فقر و فشار جمعیت باعث افزایش جمعیت و تراکم آن در مناطق خطر خیز و در نتیجه افزایش آسیب پذیری و افزایش تلفات جانی و مالی در صورت بروز حوادث طبیعی می‌شود (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶). گرچه زیانبارترین بلایای طبیعی از نظر میزان خسارات اقتصادی در سالهای اخیر بیشتر کشورهای توسعه یافته و به علت تجمع داراییهای بسیار زیاد در معرض بلایای طبیعی رخ داده است، با این وجود خسارات ناشی از سوانح طبیعی بزرگ در کشورهای در حال توسعه و تاثیر آن بر عوامل اقتصادی همچون تولید ناخالص داخلی و درآمدهای دولت می‌تواند بسیار مخرب‌تر از کشورهای توسعه یافته باشد (بدری و همکاران، ۱۳۸۸). علاوه بر وقوع خطرات مسئله مورد توجه در زمینه بلایای طبیعی بحث آسیب پذیری جوامع است که عبارت است از «مقدار خطر در ترکیب با سطح توان اقتصادی، اجتماعی، محیطی که بتوان به واسطه آن با واقعه ناشی از خطر مقابله کرد» (اسمیت، ۱۳۸۲، ۳۹).

بلایای طبیعی اصولا به تغییراتی اطلاق می‌شود که در شرایط زیست محیطی رخ می‌دهد، به گونه‌ای که سبب گسسته شدن روند زندگی طبیعی مردم و قرار گرفتن آنها در معرض عناصر و عوامل خطرناک و تخریب برای محیط می‌شود (عصار، ۱۳۷۰، ۶۹). همچنین تاثیرات مخربی بر سکونتگاههای انسانی باقی می‌گذارد و خسارات اقتصادی، اجتماعی و محیطی گسترده‌ایی بر جوامع تحمیل می‌کند (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶، ۶۴). به بیانی دیگر بلایای طبیعی همواره به عنوان پدیده‌ای تکرار پذیر در طول حیات بشر وجود داشته و در آینده نیز وجود خواهد داشت، وقوع حوادثی نظیر سیل، زلزله، توفان، در اغلب موارد تاثیرات مخربی بر سکونتگاههای انسانی گذارده و تلفات سنگینی بر آنان وارد ساخته است. می‌توان گفت علیرغم پیشرفتهای دانش بشری در بسیاری از زمینه‌ها، بلایای طبیعی کماکان به عنوان پدیده‌ای مهمل ناشدنی تلقی می‌شود (هجرتی، ۱۳۸۵، ۴). کشور ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی، شرایط اقلیمی، و وضعیت زمین شناختی از جمله کشورهای بلاخیز جهان محسوب می‌شود. همه ساله به واسطه وقوع سیل و سایر بلایا، خسارات و تلفات زیادی به کشور وارد می‌شود (حسینی و همکاران، ۱۳۸۷، ۳۰-۲۹). ایران به لحاظ وضعیت جغرافیایی، شرایط آب و هوایی و ویژگیهای ژئوپلیتیک در زمره کشورهای بلاخیز دنیا به شمار می‌آید و در طول تاریخ شاهد حوادث و سوانح بسیاری بوده است. قاره آسیا از نظر شیوع حوادث و بلایای طبیعی، رتبه اول را در دنیا دارد و ایران پس از هند، بنگلادش و چین چهارمین کشور آسیا و ششمین کشور دنیا از نظر کثرت وقوع بلایاست (جهانگیری، ۱۳۸۹، ۲۱). در این میان نقاط روستایی، به دلیل روابط تنگاتنگ با محیط طبیعی و داشتن توانهای محدود، آسیب پذیری بیشتری نسبت به نقاط شهری دارند. خطر زلزله بسیاری از روستاها را تهدید می‌کند. در حدود ۵ هزار روستای واقع در حاشیه کویر، به دلیل گسترش بیابان، تهاجم ریگهای روان و خشکسالی، در معرض تهدید هستند. همچنین بالغ بر ۱۲ هزار روستای مستقر در جوار رودخانه‌ها نیز غالبا در معرض خطر سیل قرار دارند (ازکیا و همکاران، ۱۳۸۴، ۱۵-۱۶).

این مساله نشان می‌دهد که بلایای طبیعی به خودی خود نتایج نا مطلوبی در پی ندارند. آنچه این پدیده را به فاجعه تبدیل می‌کند، نحوه ساخت و سازهای انسان و مکان استقرار سکونتگاههای وی و به عبارتی عدم پیشگیری از تاثیر بلایای طبیعی و عدم آمادگی جهت مقابله با عواقب آن بوده است (هادی زاده بزاز، ۱۳۸۶، ۹). بنابراین آنچه مهم و ضروری است اتخاذ تدابیر و راهبردهایی است که خسارتهای حاصله را تا اندازه‌ای کاهش دهد. برای مقابله با خطر و کاهش اثرات بلایای طبیعی لازم است مجموعه فعالیتهایی قبل، هنگام و بعد از وقوع حوادث طبیعی، جهت کاهش اثرات این حوادث و کاهش آسیب پذیری آنها انجام گیرد (وزین، ۱۳۸۶، ۲). به عبارتی دیگر از آنجایی که جلوگیری از بروز بلایای طبیعی (نظیر سیل، زلزله، توفان، خشکسالی) به سبب طبیعت آنها امکانپذیر نمی‌باشد، تشکیل مدیریتی توانمند و اعمال روشهای صحیح و مناسب جهت کنترل وضعیت بحرانی، تا حد زیادی می‌تواند میزان خسارات را کاهش داده و شرایط بحرانی را در کوتاه‌ترین زمان به

سوی شرایط عادی هدایت کند. مدیریت بحران به معنای سوق دادن هدفمند جریان امور به روالی قابل کنترل به قصد بر گرداندن امور در اسرع وقت به شرایط قبل از بحران است. (هادی زاده بزاز، ۱۳۸۶، ۱۳). با توجه به پشت سر نهادن چهار دوره از زمان فعالیت شوراهای اسلامی روستایی و به دنبال آن دهیاریها به عنوان بازوی اجرایی شوراهای در کشور و ضرورت آگاهی از میزان نقش آفرینی آنها در برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی ارزیابی و تحلیل عملکرد این دو نهاد عمومی غیر دولتی راهی برای دستیابی به نقاط ضعف و قوت و نحوه عملکرد آنها در رابطه با ارائه الگویی جهت برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی (سیل، زلزله و خشکسالی و ...) در روستاها خواهد بود (بهرام پور، ۱۳۸۸). به عبارت دیگر ضروری است نقش این نهاد عمومی غیردولتی در رابطه با ارائه الگویی جهت برنامه ریزی و کاهش مخاطرات طبیعی و مجموعه اقدامات آنها قبل، حین و بعد از وقوع حوادث طبیعی، با توجه به جنبه های مختلف مدیریت بلایای طبیعی شامل پیشگیری، آمادگی، مقابله، بازسازی و بازتوانی مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد تا زمینه مناسبی برای افزایش توانمندیها و رفع کاستی ها فراهم شود. بر این اساس سؤال این است که آیا اصولاً شوراهای اسلامی روستایی و دهیاریها در برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی روستاها نقش دارند؟

همچنان که از وظایف مدیریت بحران مشخص است، در فرآیند مدیریت بلایای طبیعی، مجموعه فعالیتهای قبل از وقوع بلایا به دلیل خصلت پیشگیری و ایجاد آمادگی همیشگی در مقابله با خطرات از اولویت بالاتری برخوردار می باشد. اما مبحث اصلی مورد تاکید و توجه در این تحقیق، بررسی نقش مدیریت محلی (شوراهای اسلامی و دهیاریها) شهرستان قرچک در ارائه الگویی برای برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی می باشد. به عبارت دیگر این تحقیق در پی آن است تا نقش مدیریت محلی را در کاهش مخاطرات طبیعی در نواحی روستایی را بررسی نموده و الگویی در این راستا ارائه نماید. شهرستان قرچک و روستاهای که در این منطقه قرار دارند که مورد بررسی قرار خواهند گرفت از نظر مخاطرات طبیعی نیز شرایط ویژه ای دارند در این منطقه دارای گسل های ورامین، گسل شهر ری، گسل کهریزک وجود دارد که این منطقه را با خطر زلزله تهدید می کند از طرف سابقه لغزش و رانش زمین، خشکسالی، سیل و سرمازدگی نیز در این منطقه دیده شده است که اهمیت توجه به بحث مدیریت بحران را بیش از پیش در روستاهای این منطقه آشکار می کند.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

به طور کلی یکی از راههای دستیابی و شناخت نحوه بررسی مسئله های تحقیقی، مراجعه به تحقیقات همسو و مشترک در موضوع تحقیق و آگاهی از کارهای تحقیقاتی است که توسط دیگر محققان و اندیشمندان به انجام رسیده است. به عبارتی دیگر شناخت فضای پژوهشی و موضوع بررسی در قالب پیشینه تحقیق، کمک بسزایی به محقق می نماید. به طور کلی اغلب تحقیقات در ادامه بررسیهای پیشین به انجام می رسد و اصولاً تحقیقات جدید از نظر زمانی تکمیل کننده نارساییهای پژوهشهای پیشین قلمداد می شود به شرطی که بتواند نواقص را پس از تجزیه و تحلیل رفع و در جهت ارائه نظریه های جدید و نو باشد.

به منظور مطالعه علمی و دقیق تر موضوع مورد مطالعه، بررسی و تحلیل تحقیقات سازمانها، محققان و اندیشمندان صاحب نظر، نه تنها به غنی سازی و مستندسازی پژوهش می افزاید، بلکه تا حد زیادی از حجم فعالیت اضافی کم نموده و فرصت بیشتری را جهت بررسی و تداوم تحقیقات پیشینیان فرا روی محققین می گذارد. مروری بر ادبیات مربوط به موضوع مطالعاتی نشان می دهد که توجه به پدیده های سیل و زلزله به عنوان یک چالش جهانی در بین مخاطرات طبیعی، همواره از حساسیت ویژه ای برخوردار بوده است. مواردی از جمله مقالات فارسی و انگلیسی به شرح ذیل می باشد:

محمد خانی و سلیمانیان (۱۳۹۴) در مقاله ای تحت عنوان ((نقش برنامه ریزی روستایی و مدیریت بحران در کاهش مخاطرات طبیعی)) که به ضعف در برنامه ریزی و اجرای طرحهای مختلف روستایی و خسارات جبران ناپذیری را که بر اثر مخاطرات طبیعی در روستاها اشاره نموده و راه حل این گونه موضوعات را برنامه ریزی و همکاری و مشارکت مردم را خواستار می باشد.

- میر لطفی و محمد زایی راد (۱۳۹۴) در مقاله ای تحت عنوان ((بررسی نقش مدیریت بحران در توسعه پایدار روستایی منطقه سیستان)) به نقش حوادث و مخاطرات طبیعی و محیطی همواره جان انسانها و محیط زیست را تهدید می کند پرداخته و شناسایی خطرات ناشی از مخاطرات طبیعی را به عنوان مرحله مناسب برای مقابله با بحران و بازگرداندن منطقه بحران زده به حالت اولیه هدف مطالعه و تحقیق مدنظر می باشد.

- فاتحی و صالح در تحقیقی با موضوع ((ارائه الگوی جدید برای جلب مشارکت مردمی در بازسازی روستاها به منظور کاهش آسیب پذیری در مقابل زلزله)) سال انتشار ۱۳۹۳ در دومین کنگره بین المللی سازه، معماری و توسعه در امر بازسازی روستاها و کاهش آسیب پذیری در برابر مخاطرات طبیعی همچون زلزله.

- کتاب آشنایی با مدیریت بحران با تاکید بر نقاط روستایی (۱۳۸۵) که در این کتاب از سری متون های انتشار یافته در خصوص ضرورت آموزش و آشنایی دهیاران در راستای مدیریت بحران و مقابله با بلایای طبیعی مطالب ارزنده ای ارائه شده است.

جدول ۲: پیشینه تحقیق به زبان انگلیسی

محقق	عنوان پژوهش	محتوا و نتایج پژوهش
Rohit Jigyasu & John Thomas Cooper (2004)	بازسازی پایدار بعداز مخاطرات از طریق مدیریت ریسک یکپارچه: نمونه اجتماعات روستاهای جنوب آسیا	محققان بر بازتعریف مخاطرات و مدیریت مخاطرات و بر فرآیند کاهش آسیب پذیری به عنوان کلید اساسی در مدیریت ریسک تأکید دارند. و از رفع چالشهای همچون کمبود مواد و منابع زمین، مهارت و توانایی کم، آموزش و دانش پائین، آگاهی اندک و عدم تعادل اجتماعی - اقتصادی به عنوان مؤلفه های اساسی در کاهش آسیب-پذیری یاد می کنند.
NICHOLA SF. COLMENARES (1997)	کاهش ریسک در فلوریدا: سنجش خطرات در راستای توسعه پایدار منطقه	ایشان ضمن بررسی تأثیر جنبش توسعه پایدار بر جامعه کاهش خطر ساوث فلوریدا، مدیریت ریسک مخاطرات را در چارچوب توسعه پایدار بخاطر توجه هم زمان به تمامی مؤلفه های مبنایی هم چون نهادگرایی و افزایش تعامل نهادی، ظرفیت محیطی، دانش و مشارکت پیشنهاد می نماید.
CALIFORNIA Seismic Safety Commission (1999,40-48)	مدیریت ریسک زلزله : داستانهای موفق کاهش	این پروژه ۵ مورد از برنامه های مدیریت ریسک زلزله را در کالیفرنیا مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان داده که اهالی کالیفرنیا تلاشهای گستردهای را برای ایمن بودن در برابر حوادث، مخصوصاً مخاطرات پیشرو انجام داده و به این نتیجه رسیده اند که کاهش پیامد زلزله، نیازمند توجه به تمامی مؤلفه های مدیریت ریسک (آگاهی مکان - زمانی، دانش، بستر کالبدی، نهادسازی فرهنگ عملیاتی دارد.
John Ash (2002)	اجرای یک برنامه کاهش مخاطرات طبیعی	پژوهش عمدتاً در پی شناسایی عواملی بوده است که بایستی در طول اجرای یک استراتژی کاهش بلایای طبیعی در شهر اتاوا مورد توجه قرار گیرد. یافته های پژوهش نشان داده است که افراد جامعه مورد مطالعه، عموماً درک پایینی از کاهش بلایای طبیعی داشته است. بنابراین، افزایش آگاهی و آموزش کاهش خطرات اجرای موفقیت آمیز استراتژی کاهش سوانح طبیعی را تقویت می کند.
Jennifer S. Porter-Gibson (2000)	ارزیابی آسیب پذیری اجتماعات روستایی ناشی از سیل در منطقه هوزو، چین	نتایج این تحقیق مبین این واقعیت است که مناطق روستایی و کشاورزان همچون گذشته هنوز هم آسیب پذیرترین قشر در منطقه هوزو محسوب می شوند. و توسعه صنعتی را به عنوان عامل مهمی در کاهش میزان آسیب پذیری در بعضی از بخشها و در عین حال افزایش آن برای بخش های دیگر قلمداد نموده است.
Amy Newborn (2006)	مکانی برای مرحله بلایا در لس آنجلس	بر اساس این تحقیق، لس آنجلس یکی از مناطق پر مخاطره در برابر مخاطرات طبیعی شناخته شده توسط بشر، از زمین لرزه ها گرفته تا تندبادهای دریایی، خشکسالی، آتشفشان های مهیب و گردبادها می باشد. در این پژوهش به منظور کاهش آسیب پذیری در برابر مخاطرات طبیعی بر احداث ساختمانهایی با کارکردهای ایجاد آمادگی برای مقابله با بلایا، اطلاع رسانی عمومی مانند سناریوهای بلایا و اقدامات عملی مورد نیاز تأکید شده است.
William Keith Guthrie (2006)	مقابله با مخاطرات طبیعی: درک و واکنش های اجتماعی ساکنان	این پژوهش به بررسی نقش تصورات مردم از بلایای طبیعی پرداخته است. نهایتاً تصورات و دانش محلی را یکی از عوامل مؤثر در واکنش های مردم در برابر مخاطرات طبیعی می داند.
تقی خانی (۱۳۸۵)	تبیین نقش آموزش و مشارکت در کاهش ریسک زلزله ۱۳۸۵	ایشان در تحقیق خود، انواع و ابعاد روشهای آموزش و مشارکت را در مدیریت ریسک مخاطرات، به ویژه بحران زلزله بررسی نموده و به آموزش و مشارکت همگانی به عنوان اهرمهای اساسی در فرآیند مدیریت ریسک تأکید دارد.
نرگس وزین (۱۳۸۶)	نقش دانش بومی و نوین در کاهش آسیب های محیطی در روستاها	وزین در رساله خود بر اثر بخشی دانش بومی و نوین در کاهش آسیب پذیری بلایای طبیعی تأکید دارد. همچنین یافته های وی نشان می دهد که دانش بومی سهم بیشتری نسبت به دانش رسمی در کاهش آسیب پذیری برخی از بلایای طبیعی

همچون زلزله، سیل، سرما و یخبندان، خشکسالی و توفان در نواحی روستایی داشته است.	(مطالعه موردی، بخش خورش رستم)	
نگارنده ضمن بررسی دیدگاه های مختلف آسیب پذیری، بعد اجتماعی آسیب پذیری را بیشتر مورد بررسی قرار داده است. نتایج مطالعات ایشان نشان می دهد که خانوارهای با جایگاه اجتماعی و اقتصادی (سواد و آموزش پائین، میزان درآمد کم) از میزان آسیب پذیری بیشتری نسبت به طبقات با وضع اقتصادی و اجتماعی مناسب برخوردارند.	رابطه ساخت اجتماعی شهرها و آسیب پذیری در برابر زلزله (نمونه موردی، کلان شهر تهران)	محمود قدیری (۱۳۸۷)

طی دو دهه اخیر مدیریت مخاطرات در اولویت اصلی فعالیتهای جوامع جهانی قرار گرفته است. سازمان ملل متحد دهه پایانی قرن بیستم (۲۰۰۰-۱۹۹۰) را دهه بین المللی کاهش اثرات مخاطرات طبیعی نامگذاری کرده و کارشناسان این سازمان جهت تبادل تجربه میان ملتها و مراکز تحقیقاتی تلاشهای زیادی انجام داده اند. سند انتشار یافته از سوی سازمان ملل متحد در کنفرانس هیوگو ۲۰۰۵، اهداف و برنامه های استراتژیک زیر را مطابق جدول زیر به منظور مقابله با شکافها و چالشهای موجود در زمینه کاهش اثرات مخاطرات طبیعی معرفی کرده است.

جدول ۱ اهداف و استراتژی های پیشنهادی مناسب سازمان ملل برای مدیریت ریسک مخاطرات

اهداف	راهبردها
<ul style="list-style-type: none"> • گنجاندن برنامه کاهش ریسک مخاطرات در ساختار قانون گذاری و سیاست گذاری ملل. • شناسایی خطرات، ارزیابی، پایش و اعلام خطر و هشدار زود هنگام. کاهش عوامل اصلی خطر. • مدیریت دانش، آموزش و مهارت جهت ایجاد فرهنگ ایمنی و کاهش ریسک. • آمادگی جهت واکنش موثر و بازسازی. 	<ul style="list-style-type: none"> • یکپارچه سازی کارآمدتر اقدامات کاهش دهنده اثرات بلایا با سیاستهای مربوط به توسعه پایدار در برنامه ها. • تقویت نظام مند و سازماندهی شده ساختارها، ساز و کارها و ظرفیتهای مرتبط با شناسایی، ترمیم و جبران خسارات ناشی از مخاطرات. • گنجاندن برنامه های آموزشی جهت افزایش دانش، مهارتها در شبکه های سیما، رسانه ها، مدارس. • اجرای نظام مند برنامه های آماده باش و اضطراری، واکنش و ترمیم خسارات در جوامع در معرض ریسک.

منبع: (پیشان، ۱۳۹۰، ۱۹)

همچنین سند کنفرانس با رویکردی مبتنی بر گوناگونی جنسیت، فرهنگ، و سن به ویژه در گروهها و افراد با قابلیت ریسک پذیری بیشتر (جوامع روستایی و فقیر)، تفویض اختیارات به مقامات محلی و ارتقاء همکاریهای بین المللی و منطقه ای و رشد و ارتقاء فرهنگ پیشگیری را به عنوان عناصر بنیادی در مدیریت ریسک مخاطرات پیشنهاد می کند.

در مجموع می توان گفت که، محور اصلی تمامی کوششهای مجامع جهانی، ارائه چارچوبهایی مبتنی بر الزامات راهبردی کاهش اثرات بلایای طبیعی در طرحهای توسعه ملی و منطقه ای است. نهایتاً بر اساس تجارب و اجرای مطالعات موردی، اولویتهایی جهت تدوین خطوط راهنمای کلی که بتواند به وسیله دولتها، سازمانهای بین المللی (عمدتاً غیردولتی) جهت کمک به اجتناب و کاهش پیامدها و آسیبهای تکنولوژیکی و محیطی در سکونتگاهها به ویژه مناطق آسیب پذیر روستایی مورد استفاده قرار گیرد، مشخص شده است (فیگ^۱، ۲۰۰۶).

در مجموع راهبرد کاهش ریسک مخاطرات طبیعی زمانی می تواند موفق باشد که برنامه های موفق و کارآمدی را برای مراحل مختلف مدیریت ریسک مخاطرات طبیعی (قبل، حین، بعد) ارائه نماید. در این راستا توجه به عواملی هم چون داشتن رویکرد بین رشته ای، کاربرد مهندسی عمران و راهحلهای معماری مبتنی بر واقعیتهای اقتصادی و بسترهای سیاسی - اجتماعی، محیط توانمند و سازماندهی شده، حکمروایی خوب و تدوین یک برنامه مدون برای تقویت آموزش عمومی جهت توانا ساختن مردم در مورد انتخاب ساختارهای متناسب با محیط ضروری است (غفوری و آشتیانی^۲، ۲۰۰۵).

¹ FIG

² Ghafory and Ashtyani

بحران

عبارت است از وقفه کامل و یا بخشی از فعالیت گروه یا جامعه که همراه با ضایعات جانی، خسارات مادی و آسیبهای محیطی گسترش یافته و جامعه مربوطه با منابعی که در اختیار دارد قادر به جبران آن نمی باشد. بحرانها از نظر سرعت وقوع به دو دسته ناگهانی و تدریجی و از نظر عامل نیز به دو دسته طبیعی و دست ساز بشر تقسیم می شوند (UNDP, ۲۰۰۲, ۳۴).

بحرانهای طبیعی ناشی از پدیده های آب و هوایی، زمین شناختی (زمین شناختی فیزیکی) و آب شناختی بوده در حالی که بحرانهای دست ساز بشر ناشی از اقدامات انسان در زمینه های صنعتی، بهره برداری از منابع طبیعی، مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ایدئولوژیک می باشند (بیرویدیان، ۱۳۸۵، ۱۸).

مدیریت بحران^۱:

مدیریت بحران عبارت است از ایجاد آمادگی و فراهم کردن تمهیدات و تدارکات لازم برای رویارویی با بحران و به حد اقل رساندن آثار تخریبی آن (آهنچی، ۱۳۷۶، ۸). مراحل مدیریت بحران عبارت است از پیشگیری؛ آمادگی؛ مقابله؛ بازسازی. مدیریت بحران در برگیرنده زنجیره ای از عملیات و اقدامات پیوسته و پویایی است که تمامی جنبه های برنامه ریزی برای بحران و مرتبط با بحران مشتمل بر فعالیتهای قبل، حین، و بعد از بحران را دربر می گیرد (بدری، ۱۳۸۴، ۵).

مدیریت^۲

مدیریت عبارت است از علم و هنر فرآیند استفاده کارآمد و مؤثر منابع انسانی و مادی، از طریق برنامه ریزی، سازماندهی، هدایت و کنترل در یک محیط پویا در جهت تحقق اهداف سازمانی (احمدی، ۱۳۸۲، ۱۶).

مدیریت روستایی^۳:

مدیریت روستایی عبارت از برنامه ریزی برای روستا، سازماندهی اقدامات توسعه ای و هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده می باشد. به طوری که فرآیند توسعه پایدار روستایی را به نحوی تقویت کند که در سطح متعارف جامعه، زمینه و محیط مناسبی را برای زندگی راحت تر و کارآمدتر روستاییان به تناسب ویژگی های طبیعی، انسانی، اجتماعی و اقتصادی فراهم شود (دربان آستانه، ۱۳۸۴، ۱۵).

مدیریت محلی^۴:

مدیریت محلی، بر ظرفیتهای جوامع محلی، با اداره دقیق مکان و بهره برداری از منابع آن متکی است. منظور از مدیریت محلی در این تحقیق تشکیلاتی است که به دنبال تصویب «قانون تشکیلات وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران» در سال ۱۳۷۵ و نیز «قانون تاسیس دهیارهای خودکفا در روستاهای کشور» در سال ۱۳۷۷ در عرصه مدیریت روستایی کشور به وجود آمده است. طبق قانون، شورا به عنوان نهاد تصمیم گیر، برنامه ریز و سیاستگذار و دهیاری به عنوان بازوی اجرایی شورا و مسئول اجرای امور روستا شناخته شده است (بدری و موسوی، ۱۳۸۸، ۱۴). تاسیس این دو نهاد عمومی غیردولتی نشانه ای از حرکت به سوی اجرای «محلی کردن نظام مدیریت در روستاها» است که می تواند منشاء تحول در فرآیند توسعه مدیریت روستایی باشد. (کتاب آشنایی با مدیریت بحران، ۱۳۸۵)

روش شناسی تحقیق

تحقیقات علمی بر اساس ماهیت و روش، به ۵ گروه تقسیم می شوند که عبارتند از: تحقیقات تاریخی، توصیفی، همبستگی، تجربی و علی. از آنجا که تحقیق موردی زیرمجموعه تحقیقات توصیفی است (حافظ نیا، ۱۳۸۵، ۵۳). روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی است زیرا در این روش وضع موجود بررسی و به توصیف منظم و نظام دار وضعیت فعلی آن پرداخته می شود. همچنین پیش بینی آینده عملکرد بر پایه وضع موجود مستلزم تحقیقات توصیفی است تا بتوان بر اساس آنها برنامه ریزی کرد.

این تحقیق از نوع کاربردی است زیرا که امکان استفاده از نتایج تحقیق در تصمیم گیریها و سیاستگذاریها در حوزه مدیریت ریسک و بحران در کاهش آسیب پذیری و برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی در جوامع روستایی را می توان انتظار داشت. در تحقیق حاضر با استفاده از روشهای توصیفی و با مطالعه اسنادی و تحقیقات میدانی یافته های تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS به استخراج و تجزیه و تحلیل داده ها اقدام شد. پس از بررسی آمار توصیفی، فرضیه های تحقیق مورد آزمون قرار گرفت.

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از دو روش کتابخانه ای و میدانی استفاده شده است. بدین صورت که برای جمع آوری اطلاعات در مورد پیشینه، ادبیات موضوع و مبانی نظری تحقیق از مطالعه کتابخانه ای و از شبکه های اینترنتی مرتبط با برنامه ریزی برای کاهش

¹-Crisis Management

²-Management

³-Rural Management

⁴-Local Management

مخاطرات طبیعی استفاده شد. گردآوری اطلاعات میدانی در منطقه مورد مطالعه نیز برای پاسخ به سوالات تحقیق و آزمون فرضیات تحقیق، با استفاده از پرسشنامه و مشاهده مستقیم انجام شده است. بررسی اسناد و مدارک و مراجعه به منابع کتابخانه ای و آمار سرشماری های کشور نیز بخش دیگری از روش تحقیق می باشد. جامعه نمونه در این تحقیق دهیاران، شوراهای اسلامی روستایی و کارکنان دهیاربهای شهرستان قرچک می باشد.

پس از طراحی سوالات پرسشنامه بر اساس اهداف تحقیق و موضوع مورد مطالعه و به منظور تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق، هر یک از سوالات پرسشنامه های تکمیل شده کد گذاری شد. در مرحله بعد کدهای مورد نظر سوالات وارد نرم افزار SPSS گردید. در مرحله آخر از طریق نرم افزار مذکور اقدام به استخراج اطلاعات مورد نظر شد.

بخش دیگری از کار استخراج نتایج و برای آزمون فرضیه های تحقیق استفاده از نرم افزار SPSS بود که از آزمون t تک نمونه ای و آزمون دو جمله ای استفاده شد.

منطقه مورد مطالعه

شاخص های جغرافیایی

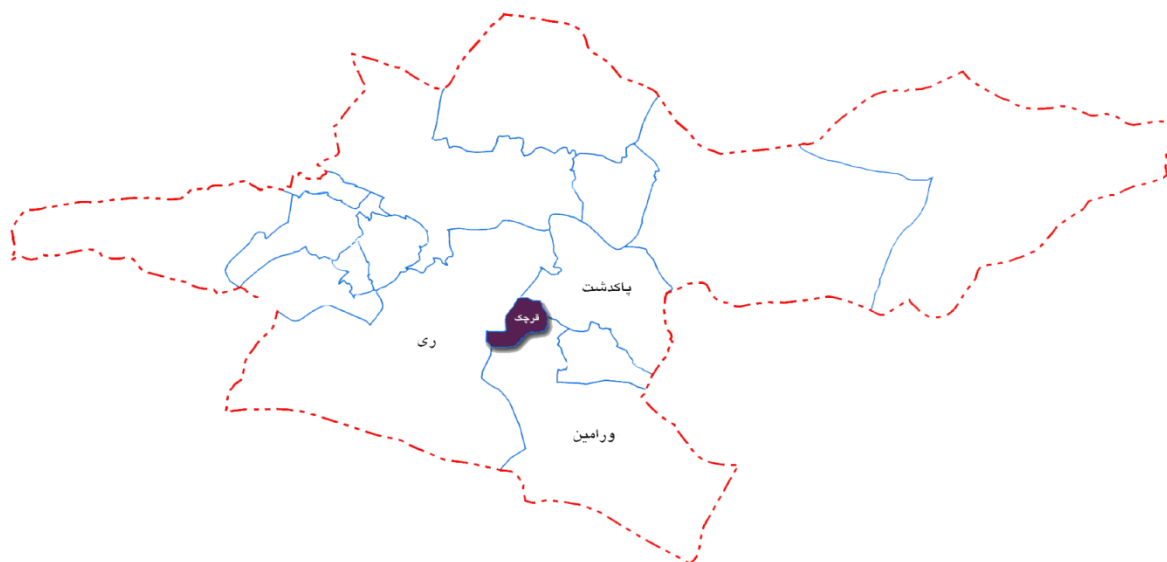
وسعت شهرستان: ۹۰ کیلومتر مربع تعداد بخش: ۱ (بخش مرکزی) تعداد شهر: ۱

تعداد دهستان: ۲ (ولی آباد - قشلاق جیتو) تعداد آبادی: ۱۱ (۸ آبادی دارای دهیاری و ۳ آبادی

ارتفاع از سطح دریا: تقریباً ۱۰۰۰ متر شهرستان های مجاور: ورامین - ری - پاکدشت

شهرستان قرچک در ۲۰ کیلومتری جنوب شرق تهران واقع گردیده است این شهرستان از سمت شمال شرق به شهرستان پاکدشت، از شرق، جنوب شرق و جنوب به شهرستان ورامین، از جنوب غربی، غرب و شمال غربی نیز به شهرستان ری محدود می باشد. (رضوی، صادقی و وحیدی، ۱۳۹۵، ۲۴)

نقشه شماره ۱: شهرستان قرچک و شهرستان های مجاور آن

منبع: سایت شهرداری قرچک

نقشه شماره ۲: شهرستان قرچک

منبع: سایت فرمانداری قرچک

گستره این شهرستان از طول شرقی ۵۱ دقیقه و ۲۹ ثانیه تا ۵۱ دقیقه و ۳۸ ثانیه و عرض شمالی ۳۵ دقیقه و ۲۱ ثانیه تا ۳۵ دقیقه و ۲۷ ثانیه بوده و ارتفاع آن از سطح دریا^۱ حدود ۹۴۵ متر می‌باشد. (سالنامه آماری استان تهران سال ۱۳۹۵)

قرچک دارای آب و هوای خشک و نیمه بیابانی با تابستان‌هایی گرم و زمستان‌هایی نسبتاً سرد بوده و بارندگی کم، گرمای زیاد و دوره خشکی طولانی از ویژگی‌های این منطقه می‌باشد بطوریکه دمای هوای شهرستان در طول سال به صورت میانگین داری تغییراتی از ۷- درجه تا ۴۳ درجه سانتیگراد بوده و وضعیت نزولات جوی در این شهرستان سالیانه ۱۶۰ میلیمتر و حداکثر سرعت بادهای موسمی^۲ در آن به طور متوسط به ۱۵ کیلومتر می‌رسد. شرایط اقلیمی^۳ در این منطقه بدین صورت است که در ماه‌های آذر، دی، بهمن و اسفند دارای شرایط مرطوب، در ماه‌های فروردین و اردیبهشت حالت نیمه خشک و شش ماه بقیه سال شرایط اقلیمی خشک حاکم می‌باشد. آسمان صاف قرچک باعث گردیده، این منطقه ساعات زیادی از روزهای سال شاهد تابش آفتاب باشد. بطوریکه در مردادماه بطور متوسط بیش از ۳۶۵ ساعت آفتابی برای منطقه ثبت گردیده است. (سالنامه آماری استان تهران سال ۱۳۹۵)

قرار گرفتن این شهرستان بر روی مرز دو گسل پارچین و کهریزک با وجود عدم فعالیت چندان این گسل‌ها^۴ نیز از دیگر ویژگی‌های شهرستان می‌باشد. این شهرستان ۱۱ آبادی، (۸ آبادی دارای سکنه) صالح آباد، قشلاق جیتو، ولی آباد، محمدآباد، داود آباد، قشلاق اول، قشلاق دوم، امین آباد، (سه آبادی خالی از سکنه) محمودآباد، رستم آباد و رضی آباد دارد. که در این تحقیق به ۸ آبادی با سکنه پرداخته خواهد شد. (همان منبع)

از لحاظ تقسیمات کشوری شهرستان قرچک دارای یک شهر (قرچک)، یک بخش (مرکزی)، دو دهستان (ولی آباد و قشلاق جیتو)، ۱۱ آبادی؛ ۸ آبادی دارای جمعیت بالا (محمدآباد، امین آباد، ولی آباد، قشلاق اول، قشلاق دوم، داوودآباد، صالح آباد و قشلاق جیتو)، و سه آبادی کم جمعیت و فاقد دهیاری (رستم آباد، رضی آباد و محمودآباد) می‌باشد. (صادقی و همکاران، ۱۳۹۵، ۵۸)

1 -sea level

2 -Monsoon

3 -The climate

4 -Faults

نقشه شماره ۳: شهرستان قرچک با تفکیک شهر و دهستان و آبادیها

جدول شماره ۳: جمعیت آبادی های شهرستان قرچک و سهم آنها از جمعیت روستایی استان

ردیف	نام آبادی	جمعیت ^۱	جمعیت روستایی استان	سهم از جمعیت روستایی استان	سهم از تعداد آبادی های استان
۱	صالح آباد	۳۸۳۳	۸۷۷۴۳۷	٪.۴۴	٪.۱/۱
۲	قشلاق جیتو	۶۸۹۳		٪.۰/۷۹	
۳	داودآباد	۷۳۲۳		٪.۰/۸۳	
۴	رستم آباد	۱۱		٪.۰/۰۰۱	
۵	رضی آباد	۱۷		٪.۰/۰۰۲	
۶	محمودآباد طباطبائی	۴		٪.۰	
۷	قشلاق مشهدی محمد	۷۱۰۸		٪.۰/۸۱	
۸	قشلاق مشهدی ابوالحسن	۳۲۶۲		٪.۰/۳۷	
۹	امین آباد	۱۰۸۶		٪.۰/۱۲	
۱۰	ولی آباد	۳۸۵۴		٪.۰/۴۳	
۱۱	محمدآباداعلا	۵۲۸۳		٪.۰/۶	
-	مجموع	۳۸۶۷۴	-	٪.۴/۴۰	-

جدول شماره ۴: جمعیت شهرستان قرچک به تفکیک گروه های سنی و مقایسه آن با استان تهران

مشخصات		۴-۰ ساله	۵-۱۴ ساله	۱۵-۳۰ ساله	۳۱-۶۴ ساله	۶۴ سال و بیشتر
استان تهران	جمعیت	۸۱۳۰۸۸	۹۳۵۱۸۳	۳۲۶۵۲۷۳	۶۳۶۳۳۷۸	۷۸۷۷۰۵
	درصد	٪.۶/۶۸	٪.۷/۱۶۹	٪.۲۶/۸۴	٪.۵۲/۳۱	٪.۶/۴۸
شهرستان قرچک	جمعیت	۲۱۷۴۷	۳۷۶۱۵	۹۸۴۲۷	۶۴۲۸۶	۸۱۷۸
	درصد	٪.۹/۴۴	٪.۱۶/۳۴	٪.۴۲/۷۵	٪.۲۷/۹۲	٪.۳/۵۵

۱- بر اساس آمار بدست آمده از سرشماری عمومی نفوس مسکن سال ۱۳۹۵ - مرکز آمار ایران

جدول شماره ۱۵: مساحت، جمعیت و تراکم شهرستان‌های استان تهران به ترتیب تراکم جمعیتی

رتبه	نام شهرستان	جمعیت ۱۳۹۰	مساحت (کیلومتر مربع)	تراکم جمعیتی ^۱	سهم از استان	
					جمعیت	وسعت
۱	بهارستان	۵۲۳۶۱۹	۶۴	۸۱۸۲	٪۴/۳۰	٪۰/۴۷
۲	تهران	۸۱۸۹۷۹۱	۱۳۰۱	۶۲۹۵	٪۶۷/۲۲	٪۹/۵۲
۳	قدس	۲۹۰۶۶۳	۸۲	۳۵۴۵	٪۲/۳۹	٪۰/۱۶۰
۴	قرچک	۲۳۰۲۶۲	۹۰	۲۵۵۸	٪۱/۸۹	٪۰/۱۶۶
۵	اسلامشهر	۴۸۵۶۸۸	۱۹۱	۲۵۴۳	٪۳/۹۹	٪۱/۴۰
۶	شهریار	۶۲۴۴۴۰	۳۳۶	۱۸۵۸	٪۵/۱۳	٪۲/۴۶
۷	رباط کریم	۱۹۵۹۱۷	۲۹۳	۶۶۹	٪۱/۶۱	٪۲/۱۴
۸	پاکدشت	۲۹۲۰۱۹	۶۷۵	۴۳۳	٪۲/۴۰	٪۴/۹۴
۹	ملارد	۳۷۳۳۸۳	۹۳۰	۴۰۱	٪۳/۰۶	٪۶/۸۰
۱۰	پیشوا	۷۵۴۵۴	۲۰۱	۳۷۵	٪۰/۱۶۲	٪۱/۴۷
۱۱	پردیس	۱۰۳۳۴۲	۲۷۶	۳۷۴	٪۰/۱۸۵	٪۲/۰۲
۱۲	ورامین	۲۹۶۰۱۸	۱۵۴۱	۱۹۲	٪۲/۴۳	٪۱۱/۲۷
۱۳	ری	۳۱۹۳۰۵	۲۲۰۴	۱۴۵	٪۲/۶۲	٪۱۶/۱۲
۱۴	دماوند	۱۰۰۶۸۹	۱۹۰۵	۵۳	٪۰/۱۸۳	٪۱۳/۹۴
۱۵	شمیرانات	۴۴۰۶۱	۱۱۹۸	۳۷	٪۰/۱۳۶	٪۸/۷۶
۱۶	فیروزکوه	۳۸۷۱۲	۲۳۸۳	۱۶	٪۰/۱۳۲	٪۱۷/۴۳
	کل استان	۱۲۱۸۳۳۶۳	۱۳۶۷۰	۸۹۱	٪۱۰۰	٪۱۰۰

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

بلایای طبیعی و نحوه مقابله با آن

بر طبق پاسخ‌های ارائه شده، ۷۰٫۵ درصد روستاها تاحدودی در معرض سیل قرار دارند. این در حالی است که بیشترین پاسخها در مورد زلزله معادل ۵۵٫۱ درصد می باشد. یعنی بیشتر روستاها چندان در معرض زلزله قرار ندارند. این موضوع در مورد خطر بحران آب نیز در سطح متوسط (۵۹٫۲ درصد) است. یعنی بیشتر روستاها تاحدودی در معرض خشکسالی و بحران آب قرار دارند. در مورد شرکت افراد در دوره های آموزشی مربوط به مدیریت بحران و مدیریت بلایای طبیعی، همان طور که از جدول (۳-۴) مشخص است، بیشتر پاسخگویان (۹۵٫۵ درصد) اعلام کرده‌اند که در دوره های آموزشی مربوط شرکت داشته‌اند. در مورد این که طی کردن دوره‌های آموزشی تا چه حدی در ارتقای آگاهی و شناخت از بلایای طبیعی موثر بوده است، بیشتر پاسخگویان (۵۹٫۱ درصد) شرکت در این دوره‌ها را در افزایش میزان آگاهی و شناخت خود از بلایای طبیعی موثر می‌دانند شناخت بیشتر پاسخگویان از ریسک‌ها و آسیبهای ناشی از مخاطرات زیاد (۴۷٫۷ درصد) و متوسط (۲۷٫۳ درصد) می باشد. این در حالی است که بسیاری از پاسخگویان از علل طبیعی وقوع مخاطرات طبیعی تا حدودی (۶۳٫۶ درصد) اطلاع دارند و نسبت به خسارات و پیامدهای حاصل از وقوع بلایای طبیعی نظیر زلزله و سیل تا حدودی (۵۰ درصد) آشنایی دارند. در عین حال بیشتر پاسخگویان معتقدند شناخت از علل وقوع بلایای طبیعی تا حد زیادی (۵۲٫۳ درصد) باعث اصلاح شیوه‌های مدیریتی‌شان می‌شود.

پیشگیری

در زمینه تجربه مخاطرات طبیعی، همان طور که از مشخص است، پاسخگویان بیشترین تجربه در روستای خودشان را زلزله (۵۲٫۳ درصد) می‌دانند. همچنین از نظر بیشتر پاسخگویان طی سه سال گذشته یک بار (۴۰٫۹ درصد) بلایای طبیعی در روستای شان رخ داده است.

۱- شاخص تراکم عبارت است از نسبت جمعیت بر کیلومتر مربع

در زمینه عملیات جلوگیری از وقوع سیل، همانطور که از نتایج مشخص است در بین اقدامات معمول برای پیشگیری و کاهش خطر سیل به ترتیب گابیون بندی، دیوار کشی، سنگ چین کردن، آموزش به مردم و اطلاع رسانی به موقع بر اساس میانگین رتبه‌ای، پنج اولویت اول می باشند. همچنین در زمینه انجام این اقدامات در روستاهای مورد مطالعه، بیشتر اقدامات معمول برای پیشگیری و کاهش خطر سیل پاسخگویان، در حال انجام و یا در حال برنامه ریزی است و میزان کارهای انجام شده نسبت به آنها کمتر است. بیشترین درصد اقدام انجام شده جلوگیری از ساخت و ساز در حریم رودخانه (۲۲,۷ درصد) و سپس کنترل کاربری زمین و آموزش مردم (هرکدام با ۲۰,۵ درصد) می باشد. در بین اقدامات معمول برای کاهش آثار مخرب زلزله نیز همان طور که از جدول مشخص است، از نظر پاسخگویان به ترتیب توزیع کتاپچه‌های آموزشی برای آشنایی مردم، تهیه و تدارکات تجهیزات ایمنی و بیمه کردن خانه های مسکونی با میانگین رتبه ای ۶,۲، ۵,۷ و ۵,۱ جزو سه اولویت اول می باشند. از بین اقدامات معمول برای کاهش آثار مخرب زلزله که توسط پاسخگویان انجام شده، نظارت دقیق بر ساخت و سازهای مسکن مقاوم و رعایت اصول ایمنی و آیین نامه های مربوطه در ساخت و سازهای روستایی به ترتیب با ۸۴,۱ و ۸۱,۸ درصد بیشترین بخش اقدامات انجام شده هستند. همچنین بیمه کردن خانه های مسکونی، تهیه و تدارک تجهیزات ایمنی و اطلاع رسانی به موقع به ترتیب بیشترین بخش اقدامات در حال انجام هستند. آموزش به مردم نیز بیشترین بخش اقدامات در حال برنامه ریزی است. با توجه به پاسخ های داده شده، انجام برنامه ریزی مشخص در خصوص پیشگیری از مخاطرات طبیعی در روستای محل خدمت پاسخگویان تا حدودی (۶۳,۶ درصد) انجام شده است. میزان آگاهی بیشتر پاسخگویان از اقدامات لازم به منظور پیشگیری از مخاطرات طبیعی "تا حدودی" است. بیشتر پاسخگویان، فعالیت مدیریت محلی را در مرحله پیشگیری به ترتیب زیاد (۸۴,۱ درصد) و متوسط (۴۷,۷ درصد) می دانند. در عین حال به ضرورت هماهنگی و تعامل کارکنان، دهیار و شورای اسلامی روستا در مرحله پیشگیری از بلایای طبیعی در سطح زیاد (۵۹,۱ درصد) اعتقاد دارند.

آمادگی هنگام وقوع بلایای طبیعی

در زمینه برگزاری مانور آمادگی بلایای طبیعی در روستای محل خدمت پاسخگویان همان طور که از نتایج مشخص است، در بیشتر این روستاها (۶۱,۴ درصد) مانور برگزار شده است.

در مورد زمان آمادگی برای مقابله با بلایای طبیعی بیشتر پاسخگویان معتقدند همیشه و همه وقت (۷۷,۳ درصد) باید برای مقابله با بلایای طبیعی آمادگی داشت

با توجه به نتایج به دست آمده بیشتر پاسخگویان با این عبارت که کمک به دیگران در فرایند مخاطراتی نظیر زلزله و سیل یک وظیفه انسانی است کاملاً موافق هستند (۵۴,۵ درصد). و با این عبارت که در مخاطراتی نظیر زلزله و سیل ممکن است هنگام کمک و مساعدت به دیگران با خطرات فراوانی مواجهه شویم نظر موافق دارند (۷۲,۷ درصد). با این عبارت که مساعدت روستاییان در هنگام وقوع فرایند مخاطراتی نظیر زلزله و سیل نیاز به ابزارهایی دارد که در حال حاضر در روستا وجود ندارد نیز موافق هستند (۸۴,۱ درصد). بیشتر پاسخگویان در این زمینه که کارگزاران دولتی بهتر از افراد محلی می توانند در هنگام فرایند مخاطراتی نظیر سیل و زلزله به مردم کمک کنند، پس بهتر است اداره این امور را به آنها واگذار کرد مخالف هستند (۵۶,۸ درصد). در عین حال معتقدند نهاد محلی به جهت آشنایی با موقعیت و وضعیت روستا بهتر از نیروهای امداد رسان خارج از روستا می توانند مرحله امداد و نجات را مدیریت کنند به شرط آنکه به امکانات اولیه مجهز باشند (۵۶,۸ درصد).

از سوی دیگر بیشتر پاسخگویان تا حدی اعتقاد دارند که آسیب پذیری روستا و مساکن در برابر مخاطرات طبیعی بیشتر ناشی از استقرار نامناسب آنها است (۶۸,۲ درصد). مضاف بر اینکه با توجه به تجربه قبلی خود، معتقدند در صورت وقوع بلایای طبیعی نظیر زلزله و سیل، می توان اثرات آن را کاهش داد (۷۵ درصد). اکثر پاسخگویان با این عبارت که شورای اسلامی روستایی و دهیارها توانایی ارائه خدمات مقابله و واکنش در برابر بلایای طبیعی را دارا هستند تاحدی موافقت (۶۸,۲ درصد). در عین حال بر این نکته توافق دارند که در صورت اعمال نظارت دقیق بر نحوه ساخت و سازهای روستا، میزان آسیب پذیری بسیار کاهش می یابد (۴۵,۵ درصد).

بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع بلایای طبیعی:

همان طور که نتایج نشا داد، بیشتر پاسخگویان معتقدند برنامه ریزی مشخصی در خصوص بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع مخاطرات طبیعی و بحران ناشی از آن در روستای محل خدمت تا حدودی (۷۲,۷ درصد) صورت گرفته است. میزان آگاهی بیشتر پاسخگویان از اقدامات لازم به منظور بازسازی و بازتوانی بعد از مخاطرات طبیعی نظیر سیل و زلزله تا حدودی (۸۱,۸ درصد) است. بیشتر پاسخگویان میزان اهمیت فعالیت در مرحله بازسازی و بازتوانی از فرایند مدیریت بحران را تا سطح متوسطی (۵۴,۵ درصد) عنوان می کنند. بیشتر پاسخگویان میزان اقدامات عملی در رابطه با بازسازی و بازتوانی بعد از مخاطرات طبیعی نظیر سیل و زلزله را در حد متوسط (۵۲,۳ درصد) می دانند. میزان تعامل

و همکاری نهادهای محلی روستا (دهیاری و شوراهای اسلامی) در مرحله بازسازی و بازتوانی در برابر بلایای طبیعی زیاد (۵۲,۳ درصد) می‌باشد. بیشتر پاسخگویان امکان ارائه خدمات بازسازی و بازتوانی (مقاوم سازی مسکن و ایمن سازی محیط روستا در برابر بلایای طبیعی و...) نهادهای محلی روستایی (دهیاری و شوراهای اسلامی) به مردم روستا را زیاد (۷۷,۳ درصد) می‌دانند. همچنین بیشتر پاسخگویان نقش نهادهای محلی روستایی (دهیاری و شوراهای اسلامی) در ارائه خدمات بازسازی و بازتوانی (مقاوم سازی مسکن و ایمن سازی محیط روستا در برابر بلایای طبیعی و...) به مردم روستا را زیاد (۷۷,۳ درصد) می‌دانند.

با توجه به نتایج به دست آمده، بیشتر پاسخگویان امکان استفاده از قابلیت و توانایی دهیاری و شورای اسلامی برای آمادگی مخاطرات طبیعی را متوسط (۷۷,۳ درصد) می‌دانند. بیشتر پاسخگویان معتقدند مسوولین بخشداری و فرمانداری به آنها در ابراز نظر و ارائه شیوه مدیریتی نو و طرح های اجرایی در مدیریت بحران تا حد زیادی (۹۰,۹ درصد) بها می‌دهند. در عین حال معتقدند روستاییان تا حدودی (۷۲,۷ درصد) از ایده‌ها و نظرات آنان در شیوه‌های مدیریتی جدید مدیریت بحران استقبال می‌کنند. در خصوص انجام برنامه ریزی مشخص برای آمادگی در برابر مخاطرات طبیعی در روستای محل خدمت، بیشتر پاسخگویان معتقدند تا حدودی (۸۶,۴ درصد) این آمادگی صورت گرفته است. در زمینه میزان آگاهی از اقدامات لازم به منظور آمادگی در برابر مخاطرات طبیعی بیشتر پاسخگویان آن را تا حدودی (۷۵ درصد) مناسب می‌دانند. در زمینه میزان اهمیت فعالیت شورای اسلامی روستا و دهیار در مرحله آمادگی بیشتر پاسخگویان آن را به این ترتیب زیاد می‌دانند (۸۱,۸ درصد) و (۷۲,۷ درصد).

در زمینه میزان تعامل دهیار و شورای اسلامی روستا در مرحله آمادگی در برابر بلایای طبیعی بیشتر پاسخگویان آن را در سطح متوسط (۶۸,۳ درصد) ذکر می‌کنند. همچنین نقش شورای اسلامی و دهیار در ارائه خدمات آمادگی (بالا بردن آگاهی عمومی و آشنا کردن همگان با خطرات بلایای طبیعی) به مردم روستا را در سطح زیاد (۸۱,۸ درصد) ابراز می‌کنند. بیشتر پاسخگویان معتقدند شورای اسلامی و دهیار تا حدودی (۸۱,۸ درصد) به تجهیزات روستا در امکانات اضطراری نظیر آتش نشانی و آمبولانس کمک کرده‌اند.

با توجه به نتایج میزان ارتباط و تعامل بیشتر پاسخگویان با سازمانهای ذی ربط (هلال اهدا/استاد مدیریت بحران) در کمک‌های اولیه و امداد و نجات زیاد (۷۷,۳ درصد) بوده است. در زمینه کار کردن با تجهیزات امداد و نجات بیشتر پاسخگویان تا حد زیادی (۶۳,۶ درصد) قادرند با آنها کار کنند. بیشتر پاسخگویان معتقدند برنامه‌ریزی مشخصی برای مقابله با مخاطرات طبیعی و بحران ناشی از آن در روستای خود تا حد متوسطی (۸۴,۱ درصد) صورت گرفته است. بیشتر پاسخگویان معتقدند در صورت بروز بلایای طبیعی و آسیب دیدن روستا تا حد زیادی (۷۰,۵ درصد) می‌توانند در کمک های اولیه (تامین غذا و پوشاک) نقش داشته باشند. همچنین بیشتر پاسخگویان امکان اطلاع رسانی در روستای محل خدمت خود هنگام وقوع بلایای طبیعی را تا حدودی (۶۸,۲ درصد) می‌دانند. بیشتر پاسخگویان معتقدند برنامه ریزی مشخصی برای مقابله و واکنش در برابر مخاطرات طبیعی در روستای محل خدمت تا حدودی (۷۹,۵ درصد) صورت گرفته است. میزان آگاهی بیشتر پاسخگویان از اقدامات لازم به منظور مقابله و واکنش در برابر مخاطرات طبیعی نظیر سیل و زلزله در سطح متوسطی (۵۶,۸ درصد) است.

بیشتر پاسخگویان میزان اهمیت اقدامات عملی خود را در رابطه با مقابله و واکنش از مخاطرات طبیعی نظیر سیل و زلزله زیاد (۸۶,۴ درصد) ذکر می‌کنند. همین طور بیشتر پاسخگویان میزان تعامل دهیاری و شورای اسلامی روستا در مرحله مقابله و واکنش در برابر بلایای طبیعی را زیاد (۸۱,۸ درصد) می‌دانند. بیشتر پاسخگویان امکان ارائه خدمات کمک‌های امدادی و اسکان موقت شورای اسلامی و دهیاری به مردم بعد از وقوع بلایا را در سطح زیادی (۵۰ درصد) عنوان می‌کنند.

در زمینه اینکه بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع بلایای طبیعی به عهده دولت مرکزی است و نه نهاد محلی، بیشتر پاسخگویان تاحدی موافق هستند (۶۸,۲ درصد). بیشتر پاسخگویان با این عبارت که کارگزاران دولتی بهتر از افراد محلی می‌توانند در بازسازی و بازتوانی بعد وقوع مخاطراتی نظیر زلزله و سیل به مردم کمک کنند، بنابراین بهتر است اداره این امور را به آنها واگذار نمود، مخالف هستند (۷۲,۷ درصد). اما با اینکه نهادهای محلی نظیر شورای اسلامی روستایی و دهیارها بهتر از کارگزاران دولتی می‌توانند در بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع مخاطراتی نظیر زلزله و سیل به مردم کمک نمایند. پس بهتر است اداره این امور را به آنها واگذار نمود موافق هستند. (۶۳,۶ درصد). همینطور با اینکه نهادهای محلی نظیر شورای اسلامی روستایی و دهیاری ها توانایی ارائه خدمات در بازسازی و بازتوانی بعد وقوع بلایای طبیعی را دارند تا حدی موافق هستند. (۷۰,۵ درصد). بیشتر پاسخگویان با این عبارت که اقدامات عملی در مرحله بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع مخاطراتی نظیر زلزله و سیل نیاز به امکاناتی دارد که در حال حاضر در نهاد ما وجود ندارد تا حدی موافق هستند (۶۵,۹ درصد).

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: آگاهی مدیران محلی منطقه مورد مطالعه از فرایند مدیریت بحران در سطح پایینی قرار دارد. طرح این فرضیه در پی یافتن میزان آگاهی مدیران محلی از فرایند مدیریت بحران در رابطه با مخاطرات طبیعی می‌باشد. با این تفسیر فرض H_0 و H_1 به صورت زیر مطرح می‌باشد:

فرضیه H_1 آگاهی مدیران محلی منطقه مورد مطالعه از فرایند مدیریت بحران در سطح پایینی است.

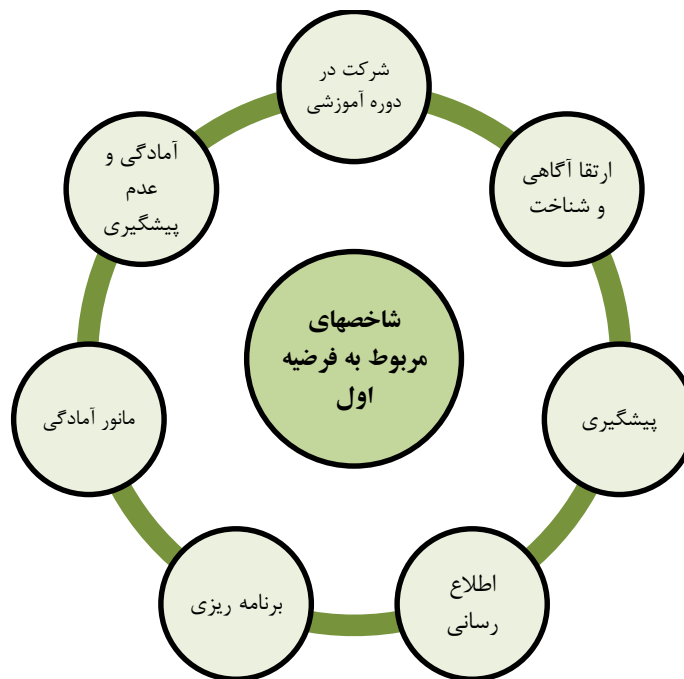
فرضیه H_0 آگاهی مدیران محلی منطقه مورد مطالعه از فرایند مدیریت بحران در سطح پایینی نیست.

برای این فرضیه با توجه به طیف مورد استفاده (طیف لیکرت) برای سوالات مطرح شده از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. جدول نتایج آزمون t را برای این فرضیه نشان می‌دهد.

جدول ۳ نتایج آزمون t تک نمونه‌ای به منظور آزمون فرضیه اول

حد استاندارد: ۳						خطای میانگین استاندارد	انحراف معیار	میانگین	تعداد
فاصله اطمینان ۹۵٪		تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t				
بالا تر	پایین تر								
-۰.۲۸	-۰.۴۴	-۰.۳۶	۰,۰۰۰	۴۳	-۹,۱۷	۰,۴۰	۰,۲۶۵	۲,۶۳	۴۴

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آزمون t بیانگر این مورد است که میزان آگاهی مدیران محلی از فرایند مدیریت بحران در برابر مخاطرات طبیعی، با توجه به اینکه مقدار sig در سطح معناداری ۹۵٪ برابر با ۰,۰۰۰ است، در سطح پایینی می‌باشد. بنابراین می‌توان فرض H_0 را به نفع فرض H_1 رد کرد.

فرضیه دوم: مدیران محلی منطقه مورد مطالعه از نقش خود در فرایند برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی در نواحی روستایی آگاهی اندکی دارد.

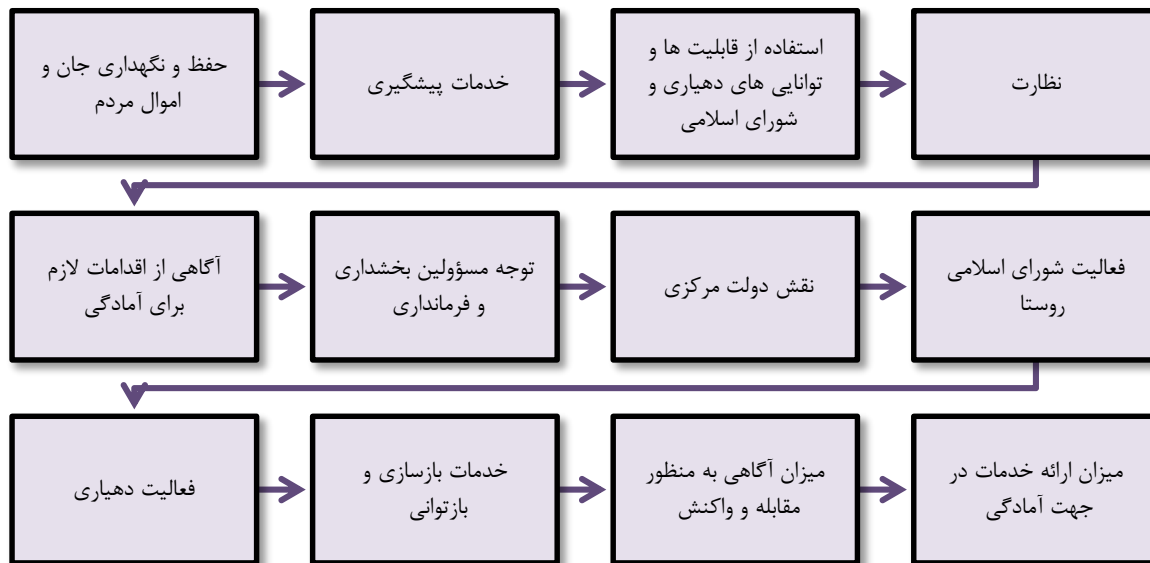
طرح این فرضیه در پی یافتن میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در فرایند برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی می‌باشد. با این تفسیر فرض H_0 و H_1 به صورت زیر مطرح می‌باشد:

فرضیه H_1 مدیران محلی منطقه مورد مطالعه نسبت به نقش خود در فرایند برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی آگاه می‌باشند. فرضیه H_0 مدیران محلی منطقه مورد مطالعه نسبت به نقش خود در فرایند برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی آگاه نمی‌باشند. برای این فرضیه با توجه به طیف مورد استفاده (طیف لیکرت) برای سوالات مطرح شده از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. جدول (۴) نتایج آزمون t را برای این فرضیه نشان می‌دهد.

جدول (۴): نتایج آزمون t تک نمونه‌ای به منظور آزمون فرضیه دوم

فاصله اطمینان ۹۵٪		حد استاندارد: ۳				خطای میانگین استاندارد شده	انحراف معیار	میانگین	تعداد
پایین تر	بالا تر	تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t				
-۰,۳۹	-۰,۵۱	-۰,۴۵۰	۰,۰۰۰	۴۳	-۱۵,۲۳	۰,۰۲۹	۰,۱۹۶	۲,۵۴	۴۴

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آزمون t بیانگر این مورد است که مدیران محلی از نقش خود در فرایند برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی در نواحی روستایی، با توجه به اینکه مقدار Sig در سطح معناداری ۹۵٪ برابر با ۰,۰۰۰ است، آگاه می‌باشند. بنابراین می‌توان فرض H_0 را به نفع فرض H_1 رد کرد. البته لازم به توضیح است با توجه به میزان حد استاندارد که ۳ یعنی متوسط می‌باشد و میانگین که ۲,۵۴ است، تایید فرض H_1 به معنای بالا بودن میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در فرایند مدیریت بحران نمی‌باشد بلکه نشانگر این است که این میزان در حد متوسطی قرار دارد.

فرضیه سوم: بین میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی و عملکرد آنان در این زمینه، رابطه معنی داری وجود دارد.

فرض H_0 و H_1 برای آزمون این فرضیه به صورت زیر می‌باشد:

فرضیه H_1 بین میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی و عملکرد آنان در این زمینه، رابطه معنی داری وجود دارد.

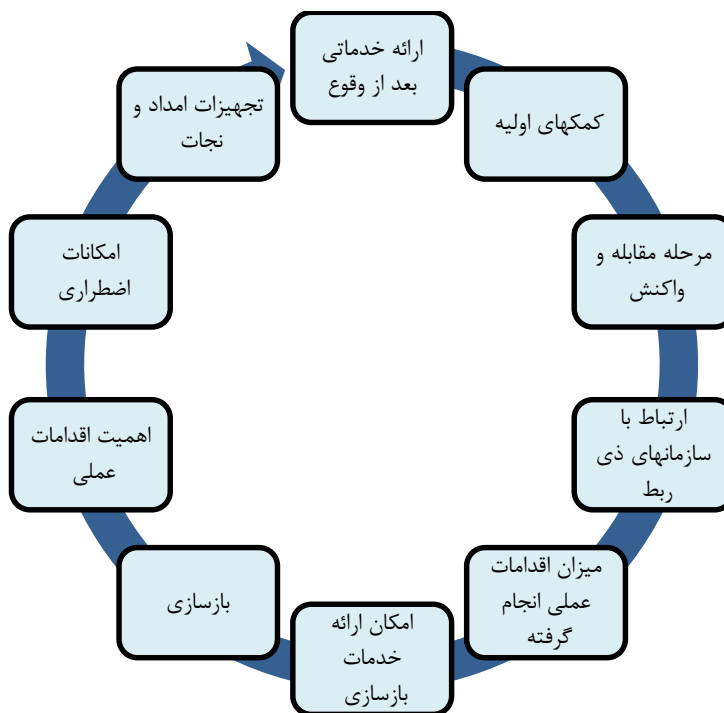
فرضیه H_0 بین میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در برنامه‌ریزی کاهش مخاطرات طبیعی و عملکرد آنان در این زمینه، رابطه معنی داری وجود ندارد.

برای این فرضیه با توجه به طیف مورد استفاده (طیف لیکرت) برای سوالات مطرح شده از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. جدول (۵) نتایج آزمون t را برای این فرضیه نشان می‌دهد.

جدول (۵) نتایج آزمون t تک نمونه‌ای به منظور آزمون فرضیه سوم

فاصله اطمینان ۹۵٪		حد استاندارد: ۳				خطای میانگین استاندارد	انحراف معیار	میانگین	تعداد
پایین تر	بالا تر	فاصله میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t				
-۰,۶۴	-۰,۷۹	-۰,۷۱	۰,۰۰۰	۴۳	-۱۹,۴۲	۰,۳۷	۰,۲۴	۲,۲۸	۴۴

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آزمون t بیانگر این مورد است که بین میزان آگاهی مدیران محلی از نقش خود در برنامه ریزی کاهش مخاطرات طبیعی و عملکرد آنان در این زمینه رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه مقدار Sig در سطح معناداری ۹۵٪ برابر با ۰,۰۰۰ است، بنابراین می‌توان فرض H_0 را به نفع فرض H_1 رد کرد.

فرضیه چهارم: نوع نگرش و سطح دانش مدیران محلی در زمینه مدیریت بحران، بر عملکرد آنان در برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی تاثیرگذار است.

فرض H_0 و H_1 برای آزمون این فرضیه به صورت زیر می‌باشد:

فرضیه H_1 نوع نگرش و سطح دانش مدیران محلی در زمینه مدیریت بحران، بر عملکرد آنان در برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی تاثیرگذار است.

فرضیه H_0 نوع نگرش و سطح دانش مدیران محلی در زمینه مدیریت بحران، بر عملکرد آنان در برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی تاثیرگذار نیست.

برای این فرضیه با توجه به طیف مورد استفاده (طیف لیکرت) برای سوالات مطرح شده از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. جدول (۶) نتایج آزمون t را برای این فرضیه نشان می‌دهد.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آزمون t بیانگر این مورد است که نوع نگرش و سطح دانش مدیران محلی در زمینه مدیریت بحران، بر عملکرد آنان در برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات طبیعی تاثیرگذار است. با توجه به اینکه مقدار Sig در سطح معناداری ۰.۹۵٪ برابر با ۰.۰۰۰ است. بنابراین می‌توان فرض H_0 را به نفع فرض H_1 رد کرد.

جدول (۶) نتایج آزمون t تک نمونه‌ای به منظور آزمون فرضیه چهارم

فاصله اطمینان ۹۵٪		تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	خطای میانگین استاندارد	انحراف معیار	میانگین	تعداد
پایین تر	بالا تر								
-۰,۴۱	-۰,۵۷	-۰,۴۹	۰,۰۰۰	۴۳	-۱۲,۰۵	۰,۰۴	۰,۲۷	۲,۵۰	۴۴

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این تحقیق به نقش مدیریت محلی (شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها) درارایه الگویی به جهت برنامه‌ریزی کاهش مخاطرات طبیعی پرداخته شد. هدف این بود تا نقش مدیریت محلی را در کاهش مخاطرات طبیعی در نواحی روستایی بررسی کنیم. با توجه به مسئولیت این دو نهاد عمومی غیردولتی (یعنی شوراهای اسلامی روستایی و دهیارها که با عنوان مدیریت محلی مورد اشاره قرار می‌گیرد) در حفاظت از روستاهای تحت مدیریت خویش در مقابل حوادث طبیعی و همچنین مدیریت بلایای طبیعی در روستاها، ارزیابی و بررسی نقش و عملکرد آنها در برنامه‌ریزی کاهش مخاطرات طبیعی در روستاها می‌تواند در برنامه ریزی های مربوط به مدیریت بحران روستاها موثر باشد. در مجموع مروری بر نتایج مطالعه انجام شده در محدوده مورد مطالعه نشان می‌دهد که:

پیشگیری و آمادگی در برابر بلایای طبیعی

- روستاهای مورد مطالعه بیشتر در معرض زلزله، سیل، خشکسالی (بحران با تنش آب) قرار دارند.
- بیشتر پاسخگویان در دوره‌های آموزشی مربوط به مدیریت بحران و مدیریت بلایای طبیعی شرکت کرده‌اند و این آموزشها در ارتقای آگاهی و شناخت افراد از بلایای طبیعی تاثیر زیاد داشته است.
- اقدامات عملی پیش از وقوع مخاطرات موثرتر بوده و شناخت آنان از ریسک‌ها و آسیبهای ناشی از مخاطرات زیاد می باشد.
- آشنایی بیشتر پاسخگویان از علل طبیعی وقوع و خسارات و پیامدهای حاصل از مخاطرات طبیعی در سطح متوسطی است. همچنین بیشتر افراد این شناخت را تا حد زیادی سبب اصلاح شیوه‌های مدیریتی می دانند.
- بیشتر افراد موقعیت قرارگیری روستا با توجه به ویژگیهای جغرافیایی را در آسیب‌پذیری آن در برابر مخاطرات طبیعی موثر می‌دانند و شدت خطر سیل و زلزله را در همه جای منطقه به یک اندازه نمی دانند.
- بیشتر افراد معتقدند با توجه به حادثه خیز بودن منطقه، زلزله و سیل همواره در کمین است و باید همیشه آماده مقابله با آن بود.
- بیشتر پاسخگویان از زمان زندگی در روستای خود، از میان مخاطرات طبیعی بیشتر زلزله را تجربه کرده اند. و از نظر بیشتر افراد طی سه سال گذشته یک بار بلایای طبیعی در روستای شان رخ داده است.
- بیشتر افراد در بین اقدامات معمول برای پیشگیری و کاهش خطر سیل به ترتیب گابیون بندی، دیوار کشی، سنگ چین کردن، آموزش به مردم و اطلاع رسانی به موقع را مهم می دانند. همچنین اقدامات معمول برای کاهش خطر سیل در روستاهای پاسخگویان بیشتر در حال انجام و یا در حال برنامه ریزی است.
- بیشتر افراد در بین اقدامات معمول برای کاهش آثار مخرب زلزله به ترتیب توزیع کتابچه های آموزشی برای آشنایی مردم، تهیه وتدارکات تجهیزات ایمنی و بیمه کردن خانه های مسکونی را مهم می دانند. همچنین در بین اقدامات معمول برای کاهش آثار مخرب زلزله که توسط پاسخگویان انجام شده، نظارت دقیق بر ساخت مسکن مقاوم و رعایت اصول ایمنی در ساخت وسازهای روستایی بیشترین اقدامات می باشند.
- بیشتر پاسخگویان از برنامه‌ریزی مشخص در خصوص پیشگیری از مخاطرات طبیعی در روستای محل خدمت اشراف چندانی ندارند.
- بیشتر پاسخگویان فعالیت شورای های اسلامی روستا، دهیاری و کارکنان دهیارها را در مرحله پیشگیری در سطح زیاد ارزیابی می‌کنند. در عین حال هماهنگی و تعامل دهیاری و شورای اسلامی روستا را در مرحله پیشگیری از بلایای طبیعی را در حد زیادی مهم تلقی می‌کنند.
- بیشتر پاسخگویان بلایای طبیعی را پدیده‌ای ناگهانی می‌دانند که نمی‌توان در برابر آنها اقدامات زیادی انجام داد.
- بیشتر پاسخگویان پیشگیری را مقدم بر درمان دانسته و عمده خسارت های ناشی از بلایای طبیعی را به خاطر نداشتن آمادگی در برابر آنها می دانند. همچنین بلایای طبیعی را امر احتمالی می دانند که باید به فکر چاره آن بود.
- بیشتر پاسخگویان خطر بلایای طبیعی را مرتبط به پارسا و دین دار بودن انسان نمی دانند و با این نظر که بلایای طبیعی نتیجه گناه بندگان و خشم خداوند بوده و از خطر بلایا باید به قضا و قدر الهی پناه برد مخالف هستند.
- بیشتر پاسخگویان وظیفه حفظ و نگهداری جان و اموال مردم وجلوگیری از صدمه به آنها را به عهده دهیاری و شورای اسلامی روستا دانسته و آنها را قادر به ارایه خدمات پیشگیری از بلایای طبیعی می دانند.
- در بیشتر روستاهای مطالعه شده پاسخگویان، مانور آمادگی بلایای طبیعی برگزار شده است.
- بیشتر پاسخگویان امکان استفاده از قابلیت و توانایی دهیاری و شورای اسلامی برای آمادگی مخاطرات طبیعی را متوسط می دانند.
- مسوولین بخشداری و فرمانداری به دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستایی در ابراز نظر و شیوه‌های نوین مدیریتی و طرح‌های اجرایی در مدیریت بحران تا حد زیادی بها می‌دهند.

- روستاییان تا حدودی از ایده‌ها و نظرات دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستایی در شیوه‌های مدیریتی جدید مدیریت بحران استقبال می‌کنند.
- بیشتر پاسخگويان فعالیت مدیریت محلی را در مرحله آمادگی تا حد زیادی مهم می‌دانند و تعامل آنها در این مرحله را ضعیف ارزیابی می‌کنند.
- بیشتر پاسخگويان نقش شورای اسلامی روستا و دهیاری را در ارائه خدمات آمادگی (بالا بردن آگاهی عمومی و آشنا کردن همگان با خطرات بلایای طبیعی) به مردم روستا را زیاد می‌دانند.
- بیشتر پاسخگويان معتقدند شورای اسلامی روستا و دهیاری تا حدودی به تجهیزات روستا در امکانات اضطراری نظیر آتش نشانی و آمبولانس کمک کرده‌اند.

مقابله و واکنش به بلایای طبیعی

- میزان ارتباط و تعامل بیشتر پاسخگويان با سازمانهای ذی ربط (هلال اهدا/ستاد مدیریت بحران) در کمکهای اولیه و امداد و نجات زیاد است.
- بیشتر پاسخگويان تا حد زیادی قادرند با تجهیزات امداد و نجات کار کنند.
- در بیشتر روستاها برنامه ریزی برای مقابله با مخاطرات طبیعی و بحران ناشی از آن در حد متوسطی صورت گرفته است.
- میزان آگاهی بیشتر پاسخگويان از اقدامات لازم به منظور مقابله و واکنش در برابر مخاطرات طبیعی تا حدودی است و آنها در صورت بروز بلایای طبیعی و آسیب دیدن روستا تا حد زیادی می‌توانند در کمکهای اولیه نقش داشته باشند. و میزان اهمیت اقدامات عملی شان در این رابطه را زیاد می‌دانند.
- در بیشتر روستاها امکان اطلاع رسانی هنگام وقوع بلایای طبیعی تا حدودی وجود دارد.
- میزان تعامل دهیاری و شورای اسلامی روستا در مرحله مقابله و واکنش در برابر بلایای طبیعی زیاد می‌باشد.
- امکان ارائه خدمات کمکهای امدادی و اسکان موقت توسط شورای اسلامی روستا و دهیاری به مردم بعد از وقوع بلایا زیاد می‌باشد.
- بیشتر پاسخگويان کمک به دیگران در فرایند مخاطرات را یک وظیفه انسانی می‌دانند.
- بیشتر پاسخگويان مساعدت به روستاییان در هنگام وقوع مخاطرات را نیاز به ابزارهایی می‌دانند که در حال حاضر در روستایشان وجود ندارد.
- بیشتر پاسخگويان اعتقاد دارند نهادهای محلی روستا (شورای اسلامی روستا و دهیاری‌ها) به جهت آشنایی با موقعیت و وضعیت روستا بهتر از نیروهای امداد رسان خارج از روستا میتوانند مرحله امداد و نجات را مدیریت کنند.
- بیشتر پاسخگويان آسیب پذیری روستا و مسکن در برابر مخاطرات طبیعی را تاحدی ناشی از استقرار نامناسب آنها می‌دانند و کاملاً معتقدند در صورت اعمال نظارت دقیق دهیاری بر نحوه ساخت و سازهای روستایی میزان آسیب پذیری بسیار کاهش می‌یابد.
- بیشتر پاسخگويان شورای اسلامی روستایی و دهیاری‌ها را در ارائه خدمات مقابله و واکنش در برابر بلایای طبیعی تاحدی توانا می‌دانند.
- بیشتر پاسخگويان معتقدند برنامه ریزی مشخص در خصوص بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع مخاطرات طبیعی و بحران ناشی از آن در روستای محل خدمت تاحدودی صورت گرفته است.
- میزان آگاهی بیشتر پاسخگويان از اقدامات لازم به منظور بازسازی و بازتوانی بعد از مخاطرات طبیعی نظیر سیل و زلزله در سطح متوسطی است.
- بیشتر پاسخگويان میزان اهمیت فعالیت و میزان اقدامات عملی خود در مرحله بازسازی و بازتوانی از فرایند مدیریت بحران را متوسط ارزیابی می‌کنند.
- بیشتر پاسخگويان میزان تعامل و همکاری و امکان ارائه خدمات بازسازی و بازتوانی نهادهای روستا (دهیاری و شورای اسلامی) در مرحله بازسازی و بازتوانی در برابر بلایای طبیعی را در سطح بالایی می‌دانند.
- بیشتر پاسخگويان بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع بلایای طبیعی را تاحدی به عهده دولت مرکزی می‌دانند نه نهادهای محلی، اما معتقدند که نهادهای محلی توانایی ارائه خدمات در بازسازی و بازتوانی بعد از وقوع مخاطرات را دارند و در این زمینه بهتر از کارگزاران دولتی میتوانند به مردم کمک نمایند.
- بیشتر پاسخگويان اقدامات عملی در مرحله بازسازی و بازتوانی بعد وقوع مخاطرات را نیاز به امکاناتی می‌دانند که در حال حاضر در نهادشان وجود ندارد.

منابع و مراجع

- [۱] احمدی، مسعود، (۱۳۸۲)، مبانی سازمان و مدیریت، انتشارات مؤسسه نشر و ویرایش، چاپ اول، تهران.
- [۲] ازکیا، مصطفی، شیرزاد، حسین، صادقی، محمد، (۱۳۸۴)، اصول ایمنی و مقابله با حوادث پیش بینی نشده در مناطق روستایی، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، چاپ اول.
- [۳] اسمیت، کیت، (۱۳۸۲)، مخاطرات محیطی، ابراهیم مقیمی، شاپور گودرزی نژاد، انتشارات سمت، چاپ اول، تهران.
- [۴] افتخاری، رکن الدین، عبدالرضا، وزین، نرگس، پور طاهری، مهدی، (۱۳۸۶)، فرایند مدیریت بلایای طبیعی در شیوه بومی و جدید: روستاهای بخش خورش رستم (شهرستان خلخال)، فصلنامه مدرس علوم انسانی.
- [۵] امیدوار، کمال، (۱۳۹۰)، مخاطرات طبیعی، انتشارات دانشگاه یزد، چاپ اول.
- [۶] آهنچی، محمد، (۱۳۷۶)، مدیریت سوانح: مفاهیم، اصول و تئوری ها، کتاب یکم، مرکز آموزش و تحقیقات جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، تهران.
- [۷] بدری، سید علی، موسوی، سید عارف، (۱۳۸۸)، مدیریت نوین روستایی در جستجوی راهکارهای مناسب برای توسعه دهیاری ها، مؤسسه انتشاراتی فرهنگی اشتیاق نور، چاپ اول.
- [۸] بدری، سید علی، (۱۳۸۴)، آشنایی با مدیریت بحران (اصول و مبانی)، جزوه آموزشی سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، تهران.
- [۹] بهرام پور، مهدی، (۱۳۸۸)، بررسی و تبیین الگوی جانمایی سایت های مدیریت بحران (نمونه موردی: شهر تهران منطقه ۳)، به راهنمایی محمد رضا بمانیان، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس.
- [۱۰] بیرودیان، نادر، (۱۳۸۵)، مدیریت بحران و اصول ایمنی در حوادث غیر منتظره، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ دوم.
- [۱۱] پریشان، مجید، (۱۳۹۰)، کاهش آسیب پذیری مخاطرات طبیعی (زلزله) با استفاده از رویکرد مدیریت ریسک (مطالعه موردی: مناطق روستایی استان قزوین)، به راهنمایی مهدی پور طاهری، پایان نامه دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس.
- [۱۲] حافظ نیا، محمد رضا، (۱۳۸۵)، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت.
- [۱۳] حسینی، مازیار و همکاران، (۱۳۸۷)، مدیریت بحران، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، چاپ اول.
- [۱۴] جهانگیری، کتابون، (۱۳۸۹)، آشنایی با نظام مدیریت بحران در ایران و برخی کشورهای جهان، انتشارات مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال احمر ایران، چاپ اول.
- [۱۵] دربان آستانه، علیرضا، (۱۳۸۴)، جایگاه مدیریت روستایی در برنامه چهارم، ماهنامه دهیاری ها، شماره ۱۵.
- [۱۶] عصار، محمد، (۱۳۷۰)، راهنمای بهسازی محیط در بلایای طبیعی، ابوالحسن ندیم، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ دوم، تهران.
- [۱۷] قدیری، محمود، (۱۳۸۷)، رابطه ساخت اجتماعی شهر و آسیب پذیری در برابر زلزله (نمونه موردی: کلانشهر تهران)، رساله دکترای رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- [۱۸] مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان اسلامشهر، ۱۳۷۵.
- [۱۹] مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان اسلامشهر، ۱۳۸۵.
- [۲۰] مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان ری، ۱۳۶۵.
- [۲۱] مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان ری، ۱۳۹۰.
- [۲۲] مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان ری، ۱۳۹۵.
- [۲۳] وزین، نرگس، (۱۳۸۶)، نقش دانش بومی و نوین در کاهش آسیب های محیطی در روستاها (مطالعه موردی: بخش خورش رستم شهرستان خلخال)، به راهنمایی عبدالرضا رکن الدین افتخاری، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس.
- [۲۴] هادی زاده بزاز، مریم، (۱۳۸۶)، مدیریت بحران: کاهش آسیب پذیری در برابر بلایای طبیعی، انتشارات آذر برزین، چاپ اول.
- [۲۵] هجرتی، سید عباس، (۱۳۸۵)، ارزیابی راهبردهای مؤثر بر مدیریت بحران (بلایای طبیعی) در طرح های توسعه شهری (مورد: مجموعه شهرهای تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری و منطقه ای، تقی خانی،

- شهاب،(۱۳۸۵)، تبیین نقش آموزش و مشارکت در کاهش ریسک زلزله، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی و مدیریت سوانح طبیعی، دانشکده محیط زیست، دانشگاه تهران. دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس.
- [۲۶] صادقی، علی و همکاران (۱۳۹۵) شناسنامه امنیتی، اجتماعی و اقتصادی شهرستان قرچک
- [۲۷] میر لطفی و محمد زایی راد(۱۳۹۴) در مقاله ای تحت عنوان ((بررسی نقش مدیریت بحران در توسعه پایدار روستایی منطقه سیستان)).
- [۲۸] فاتحی و صالح در تحقیقی با موضوع ((ارانه الگوی جدید برای جلب مشارکت مردمی در بازسازی روستاها به منظور کاهش آسیب پذیری در مقابل زلزله)) سال انتشار ۱۳۹۳ دومین کنگره بین المللی سازه
- [۲۹] آشنایی با مدیریت بحران با تاکید بر نقاط روستایی (۱۳۸۵) آموزش و آشنایی دهیاران در راستای مدیریت بحران و مقابله با بلایای طبیعی
- [۳۰] سایت فرمانداری قرچک
- [۳۱] سایت شهرداری قرچک
- [32] FIG (2006) , The Contribution of the Surveying Profession to Disaster Risk Management , A Publication of FIG Working Group 8.4 International Federation of Surveyors (FIG) , www.fig.net.
- [33] Ghafory – Ashtyani , Mohsen (2005) , Earthquake Risk Management Strategis : The Iranian Experience , IIEES.
- [34] Rohit, Jigyasu & John Thomas Cooper. (2004), Sustainable Post Disaster Reconstruction Through Integrated Risk, Management. The Case Of Rural Communities South Asia.
- [35] UNDP. (2002), An Overview Of Disaster Management. Training Modules, Un. Disaster Management. Training Program.
- [36] Jennifer S. Porter – Gibson (2000) , Assessing the Flood Vulnerability of Rural Communities in Huzhou , China , M.A.D 207.